

waar deze zich voortbewogen op de statige deining der dialectiek als veelmeer daar, waar scherpzinnigheid en ervaring ons in den steek laten en we zijn aangewezen op het niet meer objectiveerbare, het emotioneele ⁴⁴⁾?

Maar ook, als we van dit pathos als *psychologisch* verschijnsel afzien en vragen naar *de objectieve berechtiging* van het oordeel — en daarop komt het ten slotte aan — kan ons antwoord niet anders luiden.

Wij herhalen, dat de rechter in de wet niet een volledige, materieele kenbron ⁴⁵⁾ heeft, dat hij uit de wet niet elke beslissing materieel kan afleiden, is niet meer te ontkennen ⁴⁶⁾. Waar de rechter geroepen wordt dit „Füllwerk aus zu füllen” heeft het geen zin op zijn intellect zonder meer een beroep te doen. Zoo is verklaarbaar en alleszins toe te juichen, dat meer en meer de overtuiging doordringt, dat het voor den rechter in deze aangelegenheid minder aankomt op geleerdheid en wetenschap, dan wel op wijsheid en ernst, zoowel in psychologischen als in ethischen zin. Moge in dit opzicht zijn roep als deskundige al verminderen, zeker wint zijn functie aan zedelijke waardij.

Indien mijn woord, M. H., niet ijdel is geweest, ben ik er in geslaagd u te doen zien, dat men van leemten in de wet in drieërlei verband kan en pleegt te spreken; dat echter deze uitdrukking alleen dan dient te worden gebezigd, als te vergeefs tot de wet de vraag wordt gericht of en zoo ja welk rechtsgevolg aan een bepaalde handeling, daad, toestand of gebeurtenis in engen zin dient te worden verbonden. Want alleen op dit stuk zijn ten slotte de meeningen verdeeld.

Wij hebben er op gewezen, dat leemten in de wet niet bestaan en niet kunnen bestaan. Steeds is een antwoord mogelijk. Men beelde zich echter niet in, dat dit antwoord *materieel* bepaald is. De wet is in laatste instantie *geldingsbron*, geen *kenbron*. Dit inzicht stelt ons in staat, een waarheid door den Koningsberger in helder licht gesteld, ook hier, op dit gebied, uit te dragen. Ze is deze: de genesis van een voorwerp beslist niet over zijn waarde. Welnu, de waarheidswaarde of kortweg de waarheid en dat is immers de wettelijkheid van het rechterlijk oordeel, wordt niet bepaald